

Hållbar it: En dialog mellan köpare och bransch

It-sektorn behöver minska sina utsläpp med 45 procent fram till 2030 (jämfört med 2020). Under Nordens största event inom hållbar it, Atea Sustainability Forum, var årets fokus därför klimatansvar. It-köpande organisationer och it-branschen samlades för att bland annat diskutera:

- *Hur minskar vi utsläppen från it?*
- *Vad är egentligen relevant data för sitt klimatfotavtryck av it?*
- *Hur ser vi till att it-produkter kan användas längre?*

I det här dokumentet summerar vi svaren på dessa och flera andra frågor som diskuterades under eventet.

Under varje diskussion fanns representanter från både it-branschen och it-köpande organisationer.

Diskussionerna byggde på innehållet och rekommendationerna i rapporten ["Time for Climate Accountability"](#) från Atea Sustainability Focus som lanserades på eventet.

Vad innebär klimatansvar?

Temat för dagen var klimatansvar.

Rapporten tar upp det faktum att it-sektorn behöver minska sina utsläpp med procent till 2, och för att det ska vara möjligt behöver vi gå från mål och ambitioner till konkreta utsläppsminskningar. Det förutsätter att alla aktörer tar ansvar för det de kan påverka genom att leva upp till sina åtaganden, fokusera på de åtgärder som har störst effekt samt visa vilka framsteg som görs.

Deltagarna menade att ansvarsfrågan när det kommer till klimat är oerhört angelägen, till och med affärskritisk. Man ska inte ens behöva ställa frågan, utan klimatansvar ska vara en del av livet. Att göra allt man kan för de delar man kan påverka. Mer konkret handlar det om att mäta och följa upp hållbarhet och att ha hela livscykeln i åtanke, både vad gäller hårdvara och mjukvara. Verksamheter behöver titta på hela sin värdekedja, sträva efter att verkligen förstå sin påverkan och ta ansvar för den i sin helhet.

Det handlar också om att hitta en balans mellan det kommersiella och hållbarhet. För industrin om att skapa hållbara produkter som håller längre. För it-köpare om att handla rätt produkter vid rätt tillfälle.

Behov: data och transparens

Två stora behov utkristalliserades som också tas upp i rapporten: transparens och data. Klimatansvar kräver mer data och bättre data. Data måste delas i större omfattning, och den måste bli mycket enklare att följa upp och (ut)värdera. Deltagarna efterlyste också goda exempel på hur andra gör.

Utmaningar: resurser och tydlighet

Det är varken enkelt att veta vad det egentligen innebär att ta klimatansvar eller att visa hur man gör det. Mål sätts ofta på för hög nivå och det blir svårt att veta vad som faktiskt krävs för att nå dem. Det finns många verktyg att använda sig av men utmaningen är tid, expertis, resurser och prioritering. Det är också komplicerat med olika termer som riskerar att blandas ihop, till exempel netto-noll vs. fossilfri, basår vs. framsteg.

Någon menade också att äkta/uppriktigt-ansvarskännande är ovanligt. Att påstå att du är klimatneutral för att du har köpt klimatkompensation är inte att ta klimatansvar. Storytelling och trovärdighet är viktiga i denna aspekt.

Lösning: samarbete och utmana

Det svåraste är att få in data för scope 3 (utsläpp som sker utanför den egna verksamheten). Genom mer samarbete kan vi öka både transparensen och tillförlitligheten men det är också viktigt att ställa de utmanande frågorna och ifrågasätta gamla sanningar. Internt handlar det om att ställa krav på personer i ledande roller, att våga rikta krav uppåt.

Du hittar årets rapport [här](#).

Så vad gör vi för att minska utsläppen från it?

Följande aktiviteter är exempel på vad deltagarna gör just nu för att minska utsläppen från it

- Arbetar för att mäta klimatfotavtryck på alla it-inköp
- Utvecklat en Blocket-liknande app så att produkter kan hitta nya användare internt
- Säkerställt att leverantör har en hållbarhetsansvarig som är dedikerad vårt avtal
- Köper återbrukat
- Sett till att det finns möjlighet att avropa återbrukad utrustning (dock är det få som utnyttjar det)
- Förlängt kontraktslängd från tre till fyra år, ink. förlängd garanti
- Köper produkter med högre kvalitet som kan leva längre
- Återtag
- Väljer leverantörer som aktivt jobbar med miljö och hållbarhetsmålen
- Tittar på interna processer såsom datacenter och försöker effektivisera där det går
- Köper färre produkter (väljer till exempel skärmar med inbyggda dockningsstationer)

Nedan är exempel på vad deltagarna tycker att man borde göra

- Effektiv kod i mjukvaran
- Sätta mål
- Kravställa i upphandlingar, exempelvis på transparens från tillverkarna kring hur stora utsläpp en klient genererar
- Skapa förutsättningar för internt klimatledarskap – öka kompetens och förståelse
- Intern utbildning och ”marknadsföring” av klimatansvar. Vad innebär det för den enskilde medarbetaren?
- Öka samarbetet mellan avdelningar (hållbarhet, it, HR/personal – alla berörs). En nyckelfaktor
- Minska energikonsumtionen för server och lagring

Hur kan vi nå netto-noll?

It-sektorn behöver minska sina utsläpp med 45 procent till 2030. Vad behöver främst ske för att det ska bli verklighet?

Industrin

Precis som rapporten menade deltagarna att the Responsible Business Alliance (RBA) kan spela en nyckelroll genom att bland annat föra in fler klimat- och miljökriterier i den uppförandekod alla medlemmar åtagit sig att följa.

Ett ständigt återkommande tema under dagen var behovet av en gemensam standard för rapportering av klimatutsläpp. Idag används olika metoder vilket försämrar jämförbarhet. Även här nämndes att RBA kunde spela en roll.

Annat som togs upp var att produkter måste bli lättare att underhålla så att de kan användas längre och att tillverkare behöver investera i förnybar energi och teknik med låga koldioxidutsläpp. Att gå över till as-a-service är också ett sätt att inte trycka ut nya produkter hela tiden.

It-köpare

En form av morot kan vara att i upphandlingar belöna "top of the class"-leverantörer genom att vikta upp hållbarhet i förhållande till pris. Gynna företag som har satt upp ambitiösa utsläppsminskningmål och implementerar strategier för att uppnå dem. Det är så man driver förflyttning. Köpare bör också be leverantörerna vara mer transparenta kring de framsteg de gör.

Någon nämnde att man gjort upphandlingar där priset inte varit den främsta parametern utan att det i slutändan genererade ett högre pris.

Andra åtgärder som nämndes var att köpare borde kräva vetenskapligt godkända klimatmål (SBT) och basera sina krav på befintliga standarder av sina leverantörer.

Alla

Många lyfte behovet av utbildning. Man vill se kommunikation som är lätt att förstå, gärna tydliga siffror och it:s påverkan i relation till andra branscher/produkter.

Det är också viktigt att stötta lagförslag och regleringar som främjar övergången till netto noll, såsom pris på koldioxid.

Vidare nämndes vikten av att sätta tydliga och ambitiösa mål och att uppmuntra beteendeförändring.

"[..] köpare borde kräva vetenskapligt godkända mål (SBT) och basera sina krav på befintliga standarder."

Jakten på data

Rapporten visar att köpare tycker det är svårt att få tag på robust och relevant data för sitt klimatfotavtryck från it. Som framgått tydligt delades denna bild av deltagarna, så vad kan vi göra åt det?

Ett förslag som nämndes var att använda sig av en tredje part som utvärderar leverantörer och tillverkare, exempelvis etablerade certifieringar och rankningar såsom TCO Certified (för produkter) och Ecovadis (för leverantörer). Annan verifierad tredjepartsdata från till exempel CDP och SBTi kan också spela stor roll.

Företrädare för branschen menade att det är utmanande att ta fram skräddarsydd/individuell data och att det därför är viktigt med standardisering så att kraften kan läggas på det faktiska hållbarhetsarbetet.

Några menade att det är svårt att förstå klimatrappor och att det behövs greppbara riktvärden som inte är ton koldioxid.

Flera ville skapa dashboards över sina KPI:er men menade att det inte är lätt att få till idag. De skulle vilja se en sådan tjänst för alla leverantörer så det blir övergripande och inte bara kopplat till en enskild leverantör.

Transparens är viktigt även om datan är dålig. Det är bara så vi alla kan bli bättre. Brist på transparens föder misstänksamhet.

Upphandling

På eventet berättade Uppsala och Malmö stad om hur de framgångsrikt drivit hållbarhet i sina upphandlingar. Som tidigare nämnts menar många att vi måste bort från det ensidiga fokuset på pris. Industrins representanter var också tydliga med att det är viktigt att köpare berättar hur de viktar hållbarhet, att man belönar de som är riktigt bra i stället för alla som är okej.

Ett önskemål från köpare till industrin var mer framåtsyftande information: Vad arbetar ni med just nu som ska bli nästa generations förbättringar på hållbarhetsområdet? Hur kan vi arbeta tillsammans med dem? Ge oss möjligheten att minska avfall redan vid inköpstillfället, till exempel genom att undvika plast eller avstå från tillbehör.

Det var tydligt att många tycker att det här med hållbarhet i upphandling är svårt. Man vet inte var man ska börja och hur man ska omvandla det man vill uppnå till krav som också går att följa upp i ett senare skede. Det faktum att redovisning av data i dag sker på så olika sätt angavs också som ett problem. Vad gäller ambitionsnivå ansåg deltagarna att RBA:s uppförandekod är ett golv.

Kommande EU-lagstiftning kring hållbarhetsrapportering (CSRD) kommer att ställa större krav på rapportering och öka jämförbarheten, men kunskapen om vad detta kommer att innebära var överlag ganska låg hos deltagarna.

Behovet av intern samverkan lyftes här på nytt. Bland annat nämndes det ökande behovet av att CIO:er integrerar hållbarhet i sina strategier och behovet att utveckla samförståelsen mellan hållbarhet och it.

Köpare vill också ha hjälp av sina leverantörer med vad man kan göra och information om vad andra gör. Förslag från leverantörer på KPI:er/indikatorer som kan jämföras efterlystes, liksom att vid upphandling kunna blicka framåt så att man tar hänsyn till vad kunden tänkas behöva framöver.

Hållbarhetskrav är en sak, men sedan då?

Hur kan man arbeta med klimatansvar bortom upphandlingsprocessen, exempelvis genom avtalsuppföljning, gemensamma mål med leverantörer om att reducera utsläpp av både utrustning

och lösningar över tid samt ge utrymme för innovation?

De flesta var överens om att arbetet inte slutar för att upphandlingen är klar. Självklart bör avtalen följas upp för att säkra efterlevnad, men det behövs även interna processer som styr vad som köps in. Ansvaret behöver kanaliseras ut i organisationen genom att man ser till att alla i verksamheten har inflytande över hållbarhet. Involvera exempelvis ekonomiavdelningen (kopplingen finns men har inte påtalats så mycket, även om det blivit tydligare nu med energipriserna). Dock menade flera att det är lättare sagt än gjort. I organisationer som inte är så mogna ses hållbarhet ses som ett plus, något man ägnar sig åt utöver sina riktiga arbetsuppgifter.

Annat som nämndes var att följa produktens livscykel och att det är viktigt att ha helhetsbilden (mjukvara, tillbehör mm.). KPI:er kan främja ansvar om det finns bra och passande mätetal. Köpare och leverantörer måste jobba tillsammans för att komma fram till actions.

"Kommande EU-lagstiftning kring hållbarhetsrapportering (CSRD) kommer att ställa större krav på rapportering och öka jämförbarheten."

Många åtgärder för att förlänga livslängden

Förra årets rapport från Atea Sustainability Focus fokuserade på hur vi kan förlänga livslängden på it-produkter. För att få en bild av om det skett någon utveckling på området, och då förlängd livslängd är en nyckel för att minska klimatpåverkan från it, togs ämnet upp även på detta Forum. Det visade sig att det har hänt en hel del.

Några exempel:

- Intern leasing där it-avdelningen hyr ut utrustningen hade hos en deltagare lett till upp till 12 års livslängd för vissa klienter. För en annan skapade det incitament att lämna tillbaka det som inte längre används då det kostar att ha det liggande
- Förlängd garanti, vilket också ger ett högre andrahandsvärde
- Köper bättre produkter för att säkra en andra livscykel och även ett bättre andrahandsvärde
- Bättre batterier
- Någon funderade på att förlänga avtalen till fem år men såg en risk med att fler produkter kan behöva service och reparation
- Tittar på reparationstjänster och om det ska inkluderas i avtalet eller upphandlas separat
- Mobiltelefoner levereras alltid med skal
- Asset management
- Intern cirkulering av utrustning

(Se även avsnittet "Så vad gör vi för att få ner utsläppen från it?" där ytterligare åtgärder nämndes.)

Behov och utmaningar

Från industrin vill köpare se cirkulära affärsmodeller med återtag, reparation och bättre kompatibilitet mellan mjukvara och hårdvara, så att hårdvara inte behöver kasseras i förtid. Det är en stor utmaning att ny mjukvara inte kan fungera på äldre enheter, vilket kräver mer samarbete mellan leverantörer av hårdvara, mjukvara och operativsystem. Uppdateringarna sker för ofta. Enligt RBA ger de dock ingen produktspecifik vägledning till tillverkare rörande livslängd på produkter då det är utanför deras scope. Cirkularitet är heller inte ett tema i den kommande uppdateringen av uppförandekoden.

En deltagare (köpare) nämnde att de gärna byter delar på äldre enheter men att det ofta är mycket dyrare att reparera än att köpa nytt.

Någon menade att det behövs olika sätt förstärka känslan av produkternas värde för användarna och öka förståelsen för att det är viktigt att ta hand om utrustningen och återta den. Klimatpåverkan är abstrakt och ibland svårt att ta till sig. Kostnader brukar slå hårdare.

Återbrukat då?

Krister Näsström på Renova berättade om deras resa med återbrukade datorer och vad som varit viktigt för att lyckas med det (något du kan läsa mer om [här](#)). Av diskussionerna att döma verkar det dock som att det är en bit kvar innan det sker i stor skala hos Nordens it-köpare.

Någon nämnde att det möjligen kunde vara aktuellt för skrivare, men de flesta köper fortfarande nytt och fokuserar på att det skickas tillbaka och får nya användare. Ska man satsa på återbrukade produkter behöver det komma från ledningen. En lösning som nämndes var att göra det är en del av organisationen – man behöver ju inte gå över till 100 procent återbrukat.

En vanlig farhåga är säkerhetsaspekten och att det kostar att upprätthålla säkerheten på gamla maskiner. En annan är att kunna få tag i rätt produkter i rätt tid. Det känns inte som en hållbar lösning att köpa upp produkter för att

hålla på lager tills de behövs, varken ekonomiskt eller klimatmässigt, menade deltagarna.

Hur det tas emot av anställda diskuterades också. Någon menade att anställda vill inte ha återbrukat men tillstod också att det var en förutfattad mening. Andra sa att det ett sätt att profilera sig som arbetsgivare och borde vara en självklarhet och en lågt hängande frukt för företag som anser sig vara hållbara. Verksamheten ska inte vara kravställare.

Två andra hinder som nämndes är it-avdelningen som kanske är lite konservativ samt att det måste vara lika "plug and play" att köpa återbrukat som att köpa nytt. Här måste leverantörer samarbeta med sina partners för att komma över tröskeln.

Mäta och följ upp
Köparnätverket [Leadership for Change](#)

som drivs av Atea inom ramen för Atea Sustainability Focus kommer inom kort att publicera sina best practices för att förlänga livslängden på it-produkter. Något som blivit tydligt i arbetet med att ta fram dessa är att det ofta saknas KPI:er och uppföljning på hur olika åtgärder påverkar hållbarhet, kostnader med mera.

Detta var en bild som till stora delar delades av deltagarna. Man vet helt enkelt inte hur man ska göra det. Det är svårt att beräkna, och man har inte siffrorna idag då det tar fem-tio år innan man ser effekterna av förändringar som man gör nu.

Det som oftast mäts är koldioxid besparing från återtagna enheter, men deltagarna föreslog att man även bör följa upp andel återtagna produkter och andel produkter som har en hållbarhetscertifiering.

Avslutningsvis, vad tar vi med oss?

Den avslutande diskussionen handlade om vad deltagarna främst tog med sig från dagen. Det blev en blandad kompott med samarbete som en skönjbar röd tråd.

Några exempel på vad som lyftes:

- Behöver veta mer om hur man kan kommunicera kring klimat avtryck
- Det finns många standarder men kanske fler än det verkligen behövs. Eventuellt är de istället för många och för komplicerade vilket försvårar
- Leva som man lär genom att ställa samma krav på sig själv som man ställer på andra
- Att vi måste ha fler öppna dialoger både internt och externt. Bra att flera har lyft det på eventet, att vi även måste jobba mer gemensamt internt. Vi måste komma ur det reaktiva "moodet" och nå proaktivitet tillsammans
- Helheten är för stor. Vi behöver zooma in på individuella utmaningar och sedan zooma ut för att passa in dem i de större sammanhangen
- Vi måste agera NU
- Viktigt att jobba tillsammans
- Det finns verktyg, såsom FN:s globala hållbarhetsmål
- Köpare behöver utmana leverantörer
- Se hållbarhet som en del av affären

Vad implementerar vi?

Deltagarna fick också frågan om vad de kommer att implementera – om de bara får välja en sak.

Några exempel:

- Hållbarhetsutbildning
- Bättre data på produktnivå (tillverkare)
- Utveckla mätning och uppföljning inom klimatområdet (tillverkare)
- Förlänga livslängden på it-produkter. En organisation hade satt målet till åtta år
- Gå över till en större skärm i stället för två som Uppsala har gjort
- Städa i lådorna!
- Inte gömma oss bakom stora globala mål.
- Intern cirkulering
- Göra hållbarhet synligt i organisationen
- Öka medvetenheten internt via KPI:er och konkreta åtgärder
- Få in hållbarhet i inköpskriterier

Reflektioner av Camilla Cederquist, Projektledare för Atea Sustainability Focus

Diskussionerna rörande klimatansvar hade svårt att bli riktigt konkreta. Alla är överens om att vi behöver se faktiska utsläppsminskningar och att det är bråttom, men det är inte helt enkelt att identifiera VAD som ska göras av VEM. Rapportens budskap är att vi inte behöver fler mål, ändå blir "sätta tydliga mål" svaret på många frågor. Det är också många åtgärder med oklart ansvar, såsom "Vi behöver ..." och "Det måste bli ...". Det hade varit intressant att ta den diskussionen vidare för att fastställa vem som ska göra vad. En stor förändring kräver att många tar många små steg, men det kommer inte att ske om det inte är tydligt vilka dessa steg är. Rapporten ger en viss vägledning i vad som kan göras (sid. 16) men även dessa rekommendationer kan brytas ner ytterligare.

En sak som var tydlig är behovet av standarder kring rapportering av klimatpåverkan. Alla, såväl industrin som köpare vill ha det, så varför händer det inte? Att det finns en enighet kring behovet är en bra förutsättning för att få till en förändring, men här är det viktigt att konkreta steg tas. Annars kommer det bli omöjligt för köpare att ta eget ansvar då de inte kan få en entydig bild av hur stora utsläppen från deras köp och användning av it är. De kommer inte heller kunna utkräva klimatansvar av leverantörerna utan att dessa drunknar i administration.

Samtidigt som alla är överens om vilket kraftfullt verktyg upphandling är för att driva förändring verkar många fortfarande kämpa med att få in hållbarhet. Här behövs en rejäl uppryckning, inte minst då företrädare för industrin vittnar om hur det skapar incitament för dem att göra investeringar (läs mer om det på bland annat sid 11 i rapporten). Detsamma gäller behovet av utbildning som lyftes en hel del. Då vi alltid behöver lära oss mer för att kunna agera

smartare är det samtidigt lite ledsamt om vi fortfarande befinner oss på utbildningsstadiet – i sällskap av många myter och förutfattade meningar – när vi borde fokusera på åtgärder och action. Behovet av klimatansvar borde vara känt. Det gör initiativ som Leadership for Change så viktiga. Medlemmarna visar hur man på ett effektivt sätt kan jobba med hållbarhet i upphandling samtidigt som de sprider mer kunskap om vad hållbarhet innebär för it. Mer kan göras på köparsidan, men det är också viktigt att branschen inte gör det onödigt svårt för it-köpare att utvärdera deras hållbarhetsarbete.

Ett område där det faktiskt sker en förändring är livslängden på it-produkter, vilket säkerligen beror på att det var temat för förra årets rapport och diskussion. Våldigt positivt att se att rapporten fått effekt och att det tas viktiga steg på området, i synnerhet då detta också är tätt sammankopplat med klimatpåverkan (även om rapporten lyfter fram vikten av att också få ner utsläppen för det som tillverkas). På det här området kommer nätverket Leadership for Change inom kort publicera sina best practices för hur de framgångsrikt har ökat livslängden på it-enheter, något som kommer att öka takten ytterligare.

Slutligen en reflektion kring samarbete. Vi vet att det är en av de viktigaste nycklarna, vilket också lyftes gång på gång av deltagarna, men känslan är att det är mycket "sam" och lite "arbete". Vilka är beredda att verkligen göra något på riktigt, åtgärder som kräver både förändring och ansträngning?

Camilla Cederquist
Manager Atea
Sustainability Focus